

Antroposofie: esoterisch ietsisme?

Op 14 mei 2011 vond de Vrijdenkersdag plaats, bij welke gelegenheid ook Hugo Verbrugh werd uitgenodigd. Hij hield een lezing over de bijna-dood-ervaring, bezien vanuit antroposofisch perspectief. Vanuit het publiek werd hem toen toegevoegd dat het een schande was dat hij, Hugo Verbrugh, als filosoof aan een universiteit verbonden was. Dat tumult leidde tot een lettre de chateau van Hugo Verbrugh, waarin hij weerwoord biedt aan degenen die hem de gewraakte aantijging toevoegde: Floris van den Berg. De tekst is getiteld Een schandaal in de filosofie en is te bestellen bij www.kairos-kr.nl. Tevens sprak Hugo Verbrugh de hoop uit dat de publicatie van zijn tekst, het liefst voorzien van commentaar zou worden vermeld in De Vrijdenker. Hierbij honoreren wij zijn wens maar betwijfelen of hij daar heel erg blij mee zal zijn.

Persoonlijke BinnenWereld

“Door training van je denkvermogen en van het gebruik van je zintuigen, door meditatieve en andere oefeningen en studie, en ondersteund door een bepaalde leefstijl kun je méér te weten komen en begrijpen van jezelf en de wereld, dan zonder die training en oefening en studie. Daardoor kun je je beter oriënteren in je Persoonlijke BinnenWereld (PBW) en word je ook zekerder van jezelf in de buitenwereld die je met je medemensen deelt”. Zo luidt het motto van Hugo Verbrugh. Mij lijkt dat een plausibel uitgangspunt, mits het mij lukt me een werkbare voorstelling van die PBW te maken. Ik heb mij nooit echt verdiept in de antroposofie, ben me wel bewust van de vraagtekens die geplaatst worden bij Rudolf Steiner en zijn leer maar beschouw mezelf als redelijk onbevooroordeeld in deze materie. Hugo Verbrugh heeft me in ieder geval gedwongen

zijn tekst goed tot me te nemen. En dit zijn mijn bevindingen.

Een gothic novel

“Bewustzijn, denken, begrijpen, weten zijn niet een zaak van alleen het brein. Cognitie doe je met je hele lijf en samen met anderen. Zo heeft de mens in zijn darm een eigen minizenuwstelsel dat onafgebroken mede bepaalt wat in het bewustzijn gebeurt. The wisdom of the guts”, aldus Hugo Verbrugh. Nu is hij arts en ik kan hem hier niet tegenspreken maar ik heb altijd begrepen dat buikpijn veroorzaakt wordt door signalen van het brein die duiden op angst, gevaar en onzekerheid. Verbrugh stelt hier onomwonden dat de beweging juist andersom plaats vindt.

“Antroposofie is een filosofisch-wetenschappelijk systeem met als specifiek kenmerk dat daarin ideeën en inzichten uit de esoterie geïntegreerd zijn. Esoterie is een leer die alleen door ingewijden gevat kan worden. Daarnaast is de antroposofie een seculiere en transcendente esoterie. De eigenlijke levensloop van de mens speelt zich af in de transcendente dimensie van reïncarnatie en karma. Dat is helemaal geheim. Over dat aspect kan alleen iets onthuld worden aan iemand die zich al een groot deel van de eerste twee aspecten eigen gemaakt heeft”. Aldus Hugo Verbrugh.

We raken hier meteen aan een fundamenteel probleem: wetenschappelijk is in mijn ogen enkel die onderzoeksmethode die herhaalbaar en reproduceerbaar is. Wetenschappelijk valide zijn slechts die uitkomsten die in experimenten herhaald en opnieuw aangetoond kunnen worden. Reïncarnatie en karma zijn in mijn ogen eerder geloofsthema's, zeker niet langs wetenschappelijke weg aangetoonde concrete fenomenen waarvan het bestaan niet meer ontkend kan worden.

Lezing van deze tekst van Verbrugh geeft me herhaaldelijk het gevoel dat ik in een new age saga ben terecht gekomen, op zijn best een gothic novel maar ik krijg nergens het gevoel dat ik

een wetenschappelijke verhandeling aan het lezen ben. En dat blijkt ook helemaal niet de bedoeling.

Geheime leer

“De antroposofie gaat ervan uit dat mens geschapen of ontstaan is met het doel een nieuwe eigenschap toe te voegen aan de schepping, namelijk de vrijheid”, wederom aldus Verbrugh. Deze stelling blijft echter volledig in het luchtledige hangen en wordt nergens onderbouwd. Welke is dan de hieraan ten grondslag liggende logica? Persoonlijk verwerp ik iedere vorm van een vooropgezet plan of doel van leven. De evolutie is waarde vrij en verloopt niet volgens een script. Het begrip ‘vrijheid’ speelt in de evolutieleer geen enkele rol. Er is geen plaats, want geen reden voor. Dat vind ik nou bij uitstek niet seculier, want of je het nu god noemt of wat anders, kennelijk gaat ook de antroposoof ervan uit dat er een hoger gelegen doel is dat nagestreefd moet worden. Ik vind het best maar het heeft met wetenschap niets van doen.

Verbrugh maakt het me ook niet gemakkelijk hem toch te blijven volgen want verderop stelt hij dat antroposofie in de rubriek ‘geheime leer’ thuishoort. Ze mag alleen onthuld worden aan wie haar uit zichzelf actief zoekt. Dat lijkt een aardige en verdedigbare stellingname maar is het nadrukkelijk niet, althans in mijn ogen. Hoe ga ik op zoek naar iets wat geheim is, waarom zou ik dat überhaupt doen? Wat staat mij te wachten wanneer ik gevonden heb wat ik zocht? Een in balans verkerende Persoonlijke BinnenWereld maar ja, ik heb vooralsnog geen idee wat ik mij daarbij voor moet stellen. Wederom, dit doet toch sterk aan een met rituelen omgeven geheimzinnige leer denken, aan Rozenkruisers en vrijmetselaars. En waar moet ik allemaal aan voldoen eer ik tot de ingewijden kan worden gerekend? Verbrugh beschouwt zichzelf als iemand die nog lang niet alles weet wat hij als volleerd antroposoof zou kunnen weten en hij heeft al straatlengtes voorsprong op mij. Ik haal hem, mede gezien mijn leeftijd, nooit meer in en kan dus nimmer

eenzelfde niveau van kennis en dus balans bereiken. Dat is onredelijk maar vooral ook onlogisch..

“In de reguliere wetenschap circuleren teksten en formules over een ‘oerknal’, een big bang, waarmee alles begonnen zou zijn, maar daar kunnen alleen theoretisch natuurkundigen iets mee”, aldus Verbrugh. Maar juist dat is onzin. Ik ben wetenschapper noch astronoom, geoloog of bioloog maar ik ben wel degelijk in staat mij de verworvenheden van hun kennis eigen te maken en er een zelfstandige mening over te formuleren. Schrijvers als Dawkins en Verburgh (let op: dit is echt een andere naam) zijn mij daarbij zeer ten dienste.

“Om iets te begrijpen van de mens zoals ieder van ons er een is, is een ander verhaal nodig”, zegt Hugo Verbrugh. Maar dat is precies wat ik niet zoek, dergelijke verhalen hebben we al gevonden in bijbel, koran, tora en de kabbalistiek maar ze zijn uiteindelijk aan mij niet besteed gebleken.

Verbrugh: *“wij kiezen zelf wel wáár in het midden tussen het discursieve natuurwetenschappelijke en het eidetisch religieus-mythische verhaal voor ons de waarheid ligt waar wij in willen geloven”.* Maar Hugo Vebrugh, dat is nu precies waar ik mij uit alle macht tegen verzet: van mij mag iedereen geloven wat hij of zij wil maar verlang van mij niet dat ik een religieuze verklaring even waardevol vind als een wetenschappelijke. De waarheid ligt niet ergens in het midden, waarheid bestaat niet eens, het is een filosofisch begrip dat maar al te vaak misbruikt wordt.

Tegenruimte, ergo tegentijd

Dan schrijft Verbrugh dat de pre-Babel mens als vanzelf het woord ‘paard’ in zijn bewustzijn kreeg als hij een paard zag. De woorden betekenden letterlijk de dingen. Ik ben geen linguïst maar ik denk niet dat Verbrugh hier een juiste voorstelling van zaken geeft. Alsof er ergens in een soort collectief geheugen al een vocabulaire lag, klaar om opgeraapt

te worden. Zo heeft taal zich niet ontwikkeld.

Vervolgens komen de vier basiselementen waaruit de natuur is opgebouwd ter tafel: aarde, water, lucht en vuur, waarbij vuur de overgang van het fysieke naar het niet-fysieke vertegenwoordigt. Voor die overgang wordt ook wel het woord 'aether' gebruikt, dat door antroposofen wordt beschouwd als het vijfde essentiële element, de tegen-ruimte jegens de fysieke ruimte. Ook dit wordt in het geheel niet onderbouwd, de tegenruimte is een constructie en hetzelfde geldt voor de sappen die vervolgens ten tonele worden gevoerd. Het mag zo zijn dat de oude Grieken het leven analyseerden in termen van aarde, water, lucht, vuur, aether, zwarte gal, slijm, bloed en gele gal maar de moderne bioloog heeft toch echt een geheel andersluidende analyse van de natuur.

Overal in de kosmos is symmetrie, stelt Verbrugh. En als er een tegenruimte bestaat, moet er ook een tegentijd zijn. Dit zijn toch echt volkomen onlogische gevolgtrekkingen. Overigens waag ik te betwijfelen dat overal in de kosmos symmetrie zou zijn. Maar op dat moment brengt Verbrugh ons bij de paramnesie en de parapsychologie. Hij stelt dat we in de huidige filosofie en wetenschap nog niet toegerust zijn om deze fenomenen goed te karakteriseren. En dat geldt, zegt hij, ook voor het fenomeen tegen-tijd. Ik wil het bekritisieren van Verbrugh in termen van de filosofie graag aan anderen overlaten, die hiertoe beter gekwalificeerd zijn dan ik. Maar het is in mijn ogen wetenschappelijk onaanvaardbaar een constructie te ontwerpen die nergens op gebaseerd is en dan je verdediging te bouwen op het argument dat de huidige wetenschap nu eenmaal nog niet is toegerust om die constructie te kunnen analyseren en begrijpen. Tja, dat is een vrijbrief voor willekeurig welke bewering dan ook.

Hoezo vrijheid?

"De antroposofie is het nieuwe filosofisch realisme omdat ze de mens als microkosmos ziet zodat de kennis van de mens over

de wereld de kennende mens daadwerkelijk verbindt met de wereld", stelt Verbrugh. *"De antroposofie is nieuw en pragmatisch effectief omdat ze de vrijheid als normatief sleutelidee van de moderne westerse cultuur als leidmotief heeft en een analyse geeft van de waarde en de beperkingen van de moderne wetenschap"*, zo stelt opnieuw Verbrugh. Volgens mij ligt in deze redentie de crux van het hele verhaal. Die crux markeert ook het moment waarop ik definitief afhaak. Verbrugh onderbouwt nergens waarom het begrip vrijheid een normatief sleutelidee zou moeten zijn, iedere logica ontbreekt hier. Het is een volstrekt gratuite bewering, maar wel een die van essentieel belang is voor zijn hele verdere betoog.

"Twee dingen staan vast", zegt Verbrugh: *"niets ter wereld staat zó vast als dat we ooit zullen weten van het hierna, maar even hard staat vast dat op voorhand niemand op die vraag een overtuigend, laat staan een zeker antwoord kan geven"*. Ook deze beweringen worden niet onderbouwd, het zijn dogma's. Verderop stelt Verbrugh zelfs – en dat gaat toch wel erg ver – *"dat de wetenschap zich in de keuze van de problemen die ze aanvat, beperkt tot die problemen waarvan op voorhand aannemelijk is dat ze daadwerkelijk op korte termijn opgelost zullen kunnen worden. Anders gezegd: de wetenschap maakt het zichzelf veel te gemakkelijk"*. Wetenschap is volgens Verbrugh de kunst van het oplosbare. Hier heeft de antroposoof de wetenschapper definitief achter zich gelaten en heeft hij zichzelf volledig vrij baan verschaft om zelfs baarlijke nonsens uit te gaan slaan. We zijn bij de BDE aangeland, de bijna-dood-ervaring. Ik wil hier slechts enkele citaten weergeven uit de tekst van Verbrugh: *"iedereen wordt een uniek soort onvermogen gewaar om te spreken over wat men ervaren heeft"* (in een BDE.) En: *"Taal is exclusief voorbehouden aan het leven diessseits en alle woorden van de taal zijn ontoereikend om iets te zeggen over gene zijde"*. Ik laat het thema BDE hier maar voor wat het is.

"In het mensbeeld van de antroposofie is de mens enerzijds

verwant met de drie andere natuurrijken, het levenloze, het plantaardige en het dierlijke, en is hij anderzijds en natuurrijk op zichzelf. Weinig fundamentele vragen worden zó krachtdadig met tegen- en weer tegengestelde antwoorden beantwoord als de vraag of de mens wel of niet in essentie een dier is", stelt Verbrugh. Maar de mens heeft een ik-organisatie. "Daardoor kent de mens als enige wezen op aarde zelfbewustzijn. Die ik-organisatie heeft hij volgens antroposofische visie te danken aan het feit dat hij als enige op aarde het vuur beheerst, zoals wordt verteld in de mythe van Prometheus". Aldus Hugo Verbrugh. Die als academicus liever te rade gaat bij mythen en sagen dan dat hij laat zien ooit wetenschap bedreven te hebben. Hij is opgegaan in een astraal lichaam, op aarde gekomen om een nieuwe eigenschap in de wereld te brengen, namelijk de vrijheid (zie pagina 134 van zijn tekst).

Romantisch mysticus

Beste Hugo Verbrugh, ik heb uw tekst goed gelezen en vele passages heb ik zelfs meerdere malen gelezen maar u bent er niet in geslaagd mij op andere gedachten te brengen. Ik beschouw u als een romanticus met een sterk gevoel voor mystiek. U bent een academisch gevormd mens en daardoor bent u beter dan anderen in staat om uw verhaal gloedvol en met mooie taal te vertellen. Maar dat alles kan niet verhullen dat u er stevig op los fantaseert. Toepasselijk is hier een citaat uit Maarten 't Harts *De schrift betwist*, waar hij de dichter Philip Larkin aanhaalt die na de bijbel gelezen te hebben verzucht: "It is absolutely bloody amazing to think that anyone ever believed any of that. Really, it's absolutely balls. Beautifull, of course. But balls".

Een schandaal in de fiolosophie (Steekt er enige waatheid in de antroposofie of is Rudolf Steiner louter een charlatan en is het dan dus niet een schande wanneer een antroposoof als filosoof in de universiteit mag werken?) ISBN-nummer

978-90-76494-00-5. Te bestellen bij www.kairos-kr.nl

Enno Nuy

November 2011